Suomen ympäristökeskus SYKE
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

20.6.2022 SYKE/2022/1151

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Viite: Lausuntopyyntö 9.6.2022

E 66/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Kestävien tuotteiden politiikasta: Kestävistä tuotteista normi

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (SYKE) kiittää ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta lausua Euroopan komission tiedonannosta 'Kestävistä tuotteista normi'. Tiedonannossa todetaan, että talouskasvu on mahdollista irrottaa luonnonvarojen käytöstä ja ympäristön pilaantumisesta, jos tuotteista tehdään vähemmän energiaa kuluttavia ja niitä käytetään tehokkaammin ja pidempään, jos valmistuksessa käytetään kierrätettyjä materiaaleja ensiöraaka-aineiden sijaan, ja jos parhaat kiertotalouden mallit yleistyvät. Arvioimme, että tiedonannossa ehdotetut toimet parantaisivat merkittävästi kiertotaloutta ja mahdollisuutta irtikytkentään. SYKE kannattaa perusmuistiossa esitettyä Suomen kantaa, ja esittää sen täydennykseksi muutamia huomioita.

Tiedonanto käsittelee laajasti tuotteiden ekologisen kestävyyden parantamista

Tiedonannon yhteydessä julkaistiin ehdotus asetuksesta kestävien tuotteiden ekologisesta suunnittelusta. Samalla julkaistiin ehdotukset tekstiilistrategiasta ja rakennustuoteasetuksen tarkistuksesta. Lisäksi Kuluttajansuojadirektiivin ja Sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevan direktiivin (UCPD[1]) täydennykset parantaisi kuluttajien vaikutusmahdollisuuksia vihreässä siirtymässä ja UCPD edistäisi myös toimivaa kilpailua yritysten välillä kitkiessään epäasiallisia ympäristöväittämiä.

Ekosuunnitteluasetus direktiivin tilalle

Kestävien tuotteiden ekologista suunnittelua koskeva asetuksen ehdotetaan kumoavan ja korvaavan nykyisen ekosuunnitteludirektiivin (2009/125/EY). Ehdotettu asetus sitoisi jäsenvaltioita, valmistajia ja maahantuojia nykyistä vahvemmin ja laajemmin edistämään tuotteiden kestävyyttä. Nykyinen direktiivi on onnistuneesti ohjannut energiaa käyttävien tuotteiden energiankulutusta EU:ssa ja jopa maailmanlaajuisesti. Samalla se on osaltaan vähentänyt kuluttajien energialaskuja. Energiankulutuksen lisäksi direktiivi on asettanut joitain muitakin vaatimuksia tuoteryhmäkohtaisesti esim. melulle, korjattavuudelle ja varaosien saatavuudelle. Direktiivi tarjosikin hyvän pohjan tavoitteiltaan laajemmalle asetukselle.

Ehdotetun ekosuunnitteluasetuksen mukaan vähimmäisvaatimuksia voitaisiin asettaa lähes kaikille EU:n markkinoille saatettaville tavaraluokille (pois lukien mm. elintarvikkeet ja rehut). Asetus voisi koskea myös erikseen säädeltyjä tuotteita mm. silloin kun ne ovat osana toista tuotetta (esim. akut, pakkaukset, kemikaalit). Ekosuunnitteluvaatimukset voisivat kattaa tuotteen koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset, myös niiden hiili- ja ympäristöjalanjäljen. Tuotteilta voisi vaatia mm. merkintöjä korjattavuudesta ja korjattavuuspisteytystä. Julkisten hankintojen vapaaehtoisista tuoteryhmäkohtaisista EU:n ympäristökriteereistä on jo yli kymmenen vuoden kokemus ja nyt tavoitteena olisi asettaa pakollisia kriteerejä. Arvioimme, että näillä vaatimuksilla voitaisiin saavuttaa merkittäviä myönteisiä kestävyysvaikutuksia etenkin, kun tuotteiden valmistajat,

[1] 2005/29/EY, ns. UCP-direktiivi tai lyhyesti UCPD

toimeenpanoa valvovat viranomaiset, tutkimustiedon tuottajat ja muut sidosryhmät otetaan riittävän varhain mukaan valmisteluprosesseihin[2].

Digitaalinen tuotepassi auttaa riittävien tietojen saamiseen – toteutukseen ja koulutukseen panostettava

Komissio ehdottaa digitaalista tuotepassia ekosuunnitteluasetuksen piiriin kuuluville tuotteille. Tuotepassi mahdollistaa tuotteiden keskeisten ympäristötietojen kulun koko arvoketjussa valmistajilta myyjille, korjaajille ja kierrättäjille asti. Tuotepassiin voidaan sisällyttää tietoa esim. tuotteen sisältämistä materiaaleista, haitallisista aineista, hiili- ja ympäristöjalanjäljistä, alkuperästä ja korjattavuudesta. Tuotepassin käytännön toteutuksia ei kuitenkaan vielä ole täsmällisesti määritelty, eli mm. miten tiedot kerätään ja kuinka paljon hallinnollista taakkaa tähän liittyy. Erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset tarvitsevat käyttöönottoon tukea ja riittävän siirtymäajan.

Olisi tärkeää opastaa pieniä ja keskisuuria yrityksiä asialliseen ympäristömarkkinointiin

Kuten yllä jo todettiin niin uusittu UCPD tarjoaisi hyvät perusteet epäasiallisten ympäristöväittämien kitkemiseen markkinoilta. SYKEn kesällä julkaistavan tutkimuksen[3] mukaan noin puolet verkkomainonnan ympäristöväittämistä ei läpäissyt tutkijoiden tekemää asiallisuuden arviointia. Asiattomat ympäristöväittämät vääristävät yritysten välistä kilpailua ja harhauttavat kuluttajia

Ympäristöjalanjälki on pitkälle kehitetty menetelmä eikä nyt saisi hyytyä loppusuoralle

EU:n komission johdolla kehitetty ympäristöjalanjälkimetodologia tarjoaa menetelmän luotettavien ja vertailukelpoisten arvojen määrittämiseen tuotteiden ympäristövaikutuksille, myös hiilijalanjäljelle. Menetelmän ja tuoteryhmäkohtaisten laskentaohjeiden kehittäminen etenikin hyvin laajassa jopa globaalissa yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa vuosina 2013–2019. Vuoden 2019 jälkeen edistys on kuitenkin ollut hidasta, säädösehdotuksia on lykätty jo kolme kertaa, yhteensä vuodella, ja tuoteryhmäkohtaiset laskentaohjeet vanhenevat jo. Ovatko komission voimavarat nyt riittävät kestävien tuotteiden politiikalle, ja voivatko jäsenvaltiot korostaa resurssien kohdentamista ympäristösektorin tälle osa-alueelle?

Palautettujen tuotteiden hävityskieltoa tarvitaan

Elektroniikan, vaatteiden, kenkien ja monien muiden etenkin verkkokaupasta ostettujen tuotteiden palauttaminen on yleistä. Kaupalle ja valmistajalle jälkimarkkinoiden luominen ei useinkaan ole ensisijainen vaihtoehto, ja esiin on tullut lukuisia tapauksia, joissa kauppa on hävittänyt palautettuja tuotteita. Uudenveroisten tuotteiden hävittäminen tarkoittaa, että luontoa on kuormitettu monin tavoin turhaan sekä valmistus- että jakeluvaiheissa. Siksi ehdotuksessa ekosuunnitteluasetuksesta on suurille yrityksille velvoite raportoida toimistaan, ja siinä on myös mahdollisuus asettaa tuoteryhmäkohtainen hävityskielto.

Pohjoismainen ympäristömerkki tarvitsee puolustajaa

Tiedonannossa ja ehdotuksessa ekosuunnitteluasetuksesta tuodaan julkisten hankintojen ja muiden viranomaisten edistämistoimien yhteydessä esille vain Euroopan ympäristömerkki (EU-Kukka) eikä muita vastaavia ns. tyypin 1 ympäristömerkkejä. Pohjoismainen ympäristömerkki (Joutsenmerkki) on toiminut markkinoilla jo 1990-luvun alusta alkaen osoittaen kuluttajille ympäristön kannalta hyviä valintoja ja antaen yrityksille ympäristötavoitteita tuotteilleen ja keinon saada ekokilpailukykyä markkinoilla hyvistä ympäristöteoistaan. Sekä EU-Kukka että Joutsenmerkki ovat Suomen viranomaisten valvomia merkintöjä. Vaikka Euroopan ympäristömerkki on hyvä ohjauskeino, sillä ei tulisi syrjäyttää näillä markkinoilla hyvin toimivaa pohjoismaista Joutsenmerkkiä.

[2] Kautto P, Kalimo H ym. 2021. The Circular Economy and product policy. Publications of the Government´s analysis, assessment and research activities 2021:47.

[3] Projekti Ympäristöväittämät Suomen markkinoilla

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute

Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo.syke@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5
www.syke.fi

Tuotteisiin tarvitaan tietoa valmistuksen aiheuttamasta luontokadosta

Kansainvälisen luonnonvarapaneelin arvion mukaan yli 90 % maankäyttöön liittyvästä luonnon monimuotoisuuden (’LUMO’) vähenemisestä aiheutuu luonnonvarojen käytöstä. Tästä kuitenkin hyvin harvoin kerrotaan tuotteiden yhteydessä, ja yksi syy tähän on menetelmien puute. Ympäristöjalanjäljen yhteydessä kehitetään parhaillaan menetelmää tuotteen aiheuttaman luontokadon mittaamiseen, ja tämä menetelmä on syytä ottaa käyttöön heti kun se on riittävän valmis ja aloittaa tiedonvälitys tuotteiden LUMO-vaikutuksista.

Lausunnon on laatinut kehittämispäällikkö Ari Nissinen, ja lausunnon valmisteluun ovat lisäksi osallistuneet johtaja Petrus Kautto, tutkija Hanna Salo ja erikoistutkija Topi Turunen.

Tiedoksi Suomen ympäristökeskuksen kirjaamo

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute

Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo.syke@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5
www.syke.fi